

Tėtis muša

mama

Neseniai Lietuvos visuomenę

sudrebino ir didžiausias diskusijas sukėlė kampanija „Palaikyk“. Jos plakatuose skriaudžiamos moters nepalaiko ne tik kunigas ar policininkas, bet ir draugė ar net mama. Šioji sako: „Nedaryk šeimai gėdos. Apie vaikus pagalvok!“ Va ir pagalvokime visi apie vaikus, artėjant Kalėdoms...

Psichologė, programos „Vaikystė be smurto“ vadovė

IEVA DANIŪNAITĖ

Lygiu galimybių plėtros centro ekspertė

MARGARITA JANKAUSKAITĖ

Ar šventinis metas – tinkamas metas pasikalbėti apie smurtą? Pasirodo, ten, kur užstalė, kažkam – visad padidėjęs pavojus. Švenčių dienomis pranešimų apie smurtą namuose gerokai padaugėja...

Smurtas nebūtinai turi būti nukreiptas į vaikus, kad juos paveiktų. Tvyranti įtampa ir baugi namų atmosfera tikrai nespinduliuoja Kalėdomis.

Smurtas gali pasireikšti labai įvairiai – ne tik riksmomis ir mėlynėmis, bet ir partnerio menkinimu,

apribotomis galimybėmis naudotis savo finansais ar pačiam uždirbti, apribota laisve bendrauti su kuo nori... Ar vaikai pastebi ir šias, ne tokias akivaizdžias, smurto formas?

Ieva Daniūnaitė. Vaikai jautriai reaguoja į viską, kas vyksta namie. Rūpinasi dėl savo tėvų, jų gyvybės, sveikatos, išgyvena dėl tėvų savijautos, tarpusavio santykių. Vykstant bet kokiam smurtui, vaikai negali jaustis saugūs ir patys.

Jei namie nuolat tvyro grėsmė, vaikams patiems labai sudėtinga susigaudyti situacijoje ir ją vertinti. Viena vertus, baisu, skaudu, šlykštu, liūdna, antra vertus – nesuprantama, kodėl tai vyksta, ką tai reiškia, kodėl tai tęsiasi.

Augdami vaikai vis aiškiau suvokia, kas yra smurtas ir koks jis būna, tačiau jeigu nuolat tą mato savo artimiausioje aplinkoje, smurtas gali atrodyti kaip norma arba kaip neišvengiama santykių dalis. Vaikai turėtų būti mokomi atpažinti smurtą ir jo rūšis.

Margarita Jankauskaitė. Skirtingos smurto formos (fizinis, psichologinis, seksualinis ar ekonominis) išskiriamos, kad detaliau suprastume patį reiškinį. Bet dažniausiai visos smurto formos egzistuoja lygiagrečiai. Jeigu smurtaujama fiziškai, tikrai bus ir psichologinio smurto, žeminimo, didesnė tikimybė, kad moteris patirs ir lytinę prievartą. Na, o ekonominis smurtas tik sustiprina asmens, prieš kurį smurtaujama, kontrolę. Ir bet koks smurtinis veiksmas sukuria labai nesaugią aplinką vaikui, kas, kad jis ar ji nemoka to įvardyti.

Kokios dažniausios vaikų reakcijos į smurtą prieš vieną iš tėvų? Kaip tai keičia jų bendravimą su jais?

I. D. Grėsmės akivaizdoje vaikai būna išsigandę, sutrikę. Grėsmę gali sukelti ne tik fizinis smurtas, bet ir nuolatinis gąsdinimas, grasinimas, baudimas, šaukimas, įtampos kėlimas, kitoks išnaudojimas. Vaikai jaučia, kaip jaučiasi jų tėvai, ir... stipriai išgyvena tokias pačias ar panašias emocijas.

Smurtui tęsiantis, vaikai gyvena nuolatinėje grėsmėje ar įtampoje. Tai trukdo jiems augti, užsiimti veikla pagal savo amžių – žaisti, mokytis, lankyti būrelį, linksmai švęsti gimtadienį ir kita. Vaikai dažnai jaučiasi turintys pasirūpinti suaugusiaisiais, apsaugoti juos nuo smurto, jį sustabdyti, todėl negali niekur eiti ir turi būti.

Galimas ir kitas variantas – taip stipriai bijo eiti namo, kad stengiasi parsirasti kuo vėliau, kur nors užtrukti. Paprastai vaikas smurtautojo ima bijoti ir vengti arba, atvirkščiai, stengiasi jam įtikti, tikėdamasis, kad tai sustabdys smurtą. Ne vaikų atsakomybė sustabdyti smurtą, bet labai dažnai jie jaučiasi kalti ir bejėgiai, kai tai nepavyksta.

M. J. Vaikui smurtinė situacija šeimoje iš tikrųjų yra labai traumuojanči. Nes, aišku, vaikas norėtų turėti abu

tėvus, palaikyti gerą ryšį. Kai vienas iš tėvų skriaudžia kitą, vaikui tai sukelia baisų nesaugumo jausmą.

Ar reikia su vaikais kalbėti apie smurtą, bandyti paaiškinti, kas vyksta?

I. D. Apie įvykusį smurtą su vaiku pasikalbėti svarbu. Ramioje vietoje ir ramiu laiku reikėtų paaiškinti, kas įvyko, kad tai netinkamas elgesys. Vaiką svarbu nuraminti, paklausti, kaip jis jaučiasi, patikinti, kad tai ne jo kaltė, pagirti už pastangas ieškant pagalbos, aptarti, kaip ieškoti pagalbos, jei smurtas kartotųsi. Apskritai, labai svarbu jau preventyškai visus vaikus mokyti, kaip ir kur kreiptis pagalbos, jei iškiltų pavojus ar bėda.

Jei jūsų aplinka – be smurto, vis tiek kalbėti apie jį ir jo grėsmes su vaikais reikia pradėti anksti – kai vaikas mokosi įvairių taisyklių ir tinkamo elgesio. Mažieji turi mokytis apie savo ir kitų kūno saugumą (intymių kūno dalių saugojimą, tinkamus ir netinkamus prisilietimus, geras ir blogas paslaptis) jau būdami 3–4 metų.

Emocinį ar finansinį smurtą nesudėtinga paaiškinti paprastais žodžiais: rėkia, pravardžiuoja, paima pinigus be žmogaus leidimo ir pan. Vaikai turi mokytis saugoti savo kūną, ribas, daiktus. Bet tam, kad vaikas to iš tiesų išmokyti, su pačiu vaiku turi būti elgiamasi pagarbiai ir be smurto.

Kaip šeimoje matomas smurtas veikia vaiko raidą, savivertę, gebėjimą užmegzti santykius su bendraamžiais?

I. D. Netiesiogiai patiriamas, matomas smurtas gali traumuoti taip pat, kaip tiesiogiai patiriamas smurtas. Dalyje šeimų, kuriose smurtaujama prieš mamą, smurtaujama ir prieš vaikus.

Kuo anksčiau vaikas susiduria su smurtu ir kuo ilgiau jis tęsiasi, tuo didesnis pavojus vaiko raidai. Gali formuotis menkesnė savivertė, nepasitikėjimas kitais, užsisklendimas. Gali sutrikti miegas, valgymas, mokymasis, bendravimas su bendraamžiais. Žvelgiant į ilgalaikę perspektyvą, smurtą mačiusiam ir patyrusiam žmogui gali būti sunku užmegzti saugius ir patikimus artimus santykius, jam gresia didesnė psichinės sveikatos sutrikimo rizika. Vaiko raidai labai svarbus faktas, ar yra kitų patikimų suaugusiųjų, kurie gali suteikti jam atramą, palaikymą, saugią vietą, patvirtinti, kad smurtas neleistinas ir nepateisinamas.

Galiausiai, vaikai mokosi gyventi iš jiems svarbių suaugusiųjų. Suaugę jie gali patys tapti smurto aukomis arba smurtauti prieš savo partnerę bei vaikus.

Kaip aplinkiniai – kaimynai, auklėtojai, šeimos draugai – gali padėti vaikui, jeigu mato, kad šeimoje

tėvai nuolat kelia konfliktus, pastebi smurto požymių?

I. D. Didžiausia pagalba būtų sustabdyti smurtą. Todėl patikimi ir susirūpinę suaugusieji turėtų pabandyti padėti ne tik vaikui, bet ir suaugusiesiems – paskatinti auką kreiptis pagalbos, pranešti apie smurtą, spręsti kylančius sunkumus. Vaikams svarbu matyti, kad kiti žmonės reaguoja ir nori padėti, tada jie suvokia, kad yra galimybių, kad yra, kam rūpi, jie ne vieniši ir bejėgiai.

M. J. Visų pirma ypač svarbu moteriai pasiųsti signalą, kad mes esame pasirengę padėti tiek, kiek ji pati norės. Būtina išstranliuoti žinutę, kad patiriamas smurtas nėra jos kaltė! Ne jos atsakomybė, kad smurtautojas daro nusikaltimą. Svarbu pasakyti, kad pagalba yra galima, kad yra institucijų, kurios tai *galėtų*. Norintieji padėti turėtų visais įmanomais būdais stengtis, kad auka neliktų izoliuota toje situacijoje. Nes smurtautojai stengiasi, ▶

Mama, kaltini smurtą patyrusią dukrą – palaikai nusikaltėlį.

NEKALTINK. IŠKLAUSYK. PALAIKYK.LT

„Nedaryk šeimai gėdos. Apie vaikus pagalvok. Kaip jie be tėvo?“

* Mamos žodžių citata paimta iš interviu su pagalbines teikėjais smurtą patyrusia moterimi.

Šis projektas yra finansuojamas Europos Sąjungos lėšomis, lygiomis ir pilietinio programos lėšomis.

2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos programos lėšomis

VIŠI REIKALAI

EUROPA

◀ kad moteris netektų visų įmanomų socialinių ryšių, – tuomet lengviau ją manipuliuoti.

Mokytojams, auklėtojams, kurie iš pakitusio vaiko elgesio, smukusių mokymosi rezultatų, užsisklendimo ar, priešingai, prasiveržusios agresijos įtaria, kad galbūt šeimoje kažkas klostosi ne visiškai gerai, ypač svarbu ugdytiniui pabrėžti, jog jie pasirengę padėti, būti šalia ir spręsti situaciją.

Svarbu nedaryti vienos pagrindinės klaidos, kuri vis dar dažnai pasitaiko, – kilus įtarimų dėl smurto artimoje aplinkoje yra kviečiama mama ir tėtis kartu aptarti susidariusios padėties, tuo tarsi parodant, kad abu yra vieno-dai atsakingi. To tikrai neturėtų būti, nes smurto atveju bet koks bandymas tarpininkauti, tariamai ieškant bendro sprendimo, yra griežtai nerekomenduojamas. Moteris stengiasi nuo smurtautojo atsitraukti, o darbuotojai ją ir vėl suveda su agresoriumi, priversdami bendrauti. Tada vaikas tampa smurtautojo manipuliuojamo įrankiu, o mes lyg ir padedame jam tai daryti.

Smurtą patiriančios moterys – ypač tos, kurios dar nenuken-tėjo nuo itin stiprių fizinio smurto proveržių – dažnai raginamos ne-skubėti palikti sutuoktinio, stengtis išsaugoti šeimą dėl vaikų. Kokia jūsų nuomonė šiuo klausimu?

I. D. Vaiko raidai svarbiausia yra saugumas. Smurto sąlygomis šis bazinis poreikis niekaip negali būti užtikrintas ir padaroma daug didesnė žala nei neišsaugota santuoka.

M. J. Kai kažkas mėgina sakyti, kad tokiu atveju reikia išsaugoti vaikui tėvą, t. y. nesiskirti, kentėti, mano nuomone, nesuvokia, kad neieškant sprendimų vaikui padaroma kur kas didesnė žala. Vyras nėra vaikui geras tik todėl, kad jo neliečia. Smurtaudamas prieš savo vaikų motiną jis vis tiek traumuoja vaikus, žaloja jų psichiką ir būsimus gyvenimus. Tad šiuo požiūriu mano pozicija yra labai griežta ir vienareikšmė – nereikia moters stabdyti priimti ryžtingą žingsnį nutraukti santykius, priešingai, visuomenė turėtų jai padėti tai padaryti, jei ji tam pasiryžusi.

Kas būtų galėjęs pagalvoti?

Isivaizduokite šeimą, kurios Tėtis – visuomenėje gerbiamas žmogus, užimantis atsakingas pareigas rimtoje įmonėje, išvaizdus ir komunikabilus vyriškis, Mama – skoningai apsirengusi, besišypsanti bei su meile besirūpinanti judviejų Dukra. O Dukra neseniai pradėjo lankyti mokyklą, pirmą klasę. Į mokyklą visuomet ateina švariai apsirengusi, tvarkinga, su savimi turi visas reikiamas priemones. Bet mokytojai greitai pastebėjo, kad Dukra irzloka, jai sunkiai sekasi sutarti su bendraklasiais, o rezultatai – ne tokie geri, kokių norėtusi. Kai jos pasiimti ateina abu tėvai, mokytojoms kartais pasirodo, kad greta Tėčio stovinti Mama – gal truputį įsitempusi, skrupulingai renka kiekvieną žodį, pataikauja. „Gal taip tik pasirodė...“ – sako viena mokytoja kitai. „Tobulus vyras, kad maniškis toks būtų...“ – atsідūsta kita. Bėga laikas... Mergaitė visiškai nebegali susikaupti pamokų metu, jos akys laksto, ji vis labiau dirgli. Jos pasiimti ateinanti Mama vis dažniau atrodo pavargusi, pajuodusiais paakiais. Vieną dieną mokytojas pasiekė žinia, kad Mama pasiėmė Dukrą ir išsikraustė iš namų, jam laikinai uždrausta su jomis matytis. „Kas būtų pagalvojęs, kad toks pavyzdingas Tėtis galėjo namie kažką ne taip padaryti?“ – sako viena mokytoja kitai prie puodelio kavos. „Nesąmonė kažkokia! Jokių ženklų, kad kažkas negerai šeimoje, graži pora – ir staiga susigalvoja kažką!“ – situacija piktinasi kita. „Ką gi TOKIO jis galėjo padaryti? Apie dukrą pagalvotų! Šeimą ardo, iš vaiko tėvą atima...“ – „Na, iš tikrųjų juk nėra namų be dūmų. Nereikia sutirštinti spalvų...“ – toliau tęsia temą abi, kramtydamos saldinius. Tikrai, kas būtų galėjęs pagalvoti!

Ką patartumėte moteriai, kartu su vaiku pasiryžusiai išeiti iš namų? Kaip tai padaryti saugiau?

M. J. Statistika rodo, kad moteriai mėginant nutraukti smurtinius santykius itin padidėja rizika būti sužalotai ar net nužudytai – iki 70 proc. Taigi, tai tikrai yra ne paprastas veiksmas – tai pavojingas žingsnis, dėl to jam reikia pasiruošti.

Patariama tai daryti taip, kad smurtautojas neįtartų. Galbūt yra artimas žmogus ar vieta, į kurią būtų galima po truputį nunešti iš namų paimtus svarbiausius daiktus, – visų pirma savo ir vaiko dokumentus, svarbius vaisių receptus, su finansiniais įsipareigojimais susijusius dokumentus ir pan.

Tuomet, jei tik įmanoma, rekomenduojama atsідėti tam tikrą pinigų sumą, kurios gali prireikti, ir nepasitebimai, ne visus vienu metu išnešti daiktus: drabužėlius, mėgstamiausius vaiko žaislus ir pan.

Apie savo planą reiktų informuoti patikimus žmones, o jie turi elgtis labai atsargiai ir atsakingai, suprasdami, kad toks žingsnis gali sukelti didžiulį pykčio proveržį, kuris gali grėsti gyvybei.

Gyvenimo rutina, dienos režimas neturėtų keistis ir sukelti įtarimų. Taip pat visada verta po ranka turėti svarbius telefonus žmonių ar tarnybų, į kuriuos galima kreiptis, nes dėl streso reikiamu momentu tuos numerius nebūtinai prisiminsi.

Daugiau informacijos apie tai galite rasti www.visureikalas.lt.